

PAPER DETAILS

TITLE: Dogu Akdeniz Bölgesi'nde Süt Sigirciligi Yapan Isletmelerin Yapisi, Sorunlari ve Çözüm Önerileri

AUTHORS: Ismet BOZ

PAGES: 24-32

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/212025>

Doğu Akdeniz Bölgesi'nde Süt Sığırcılığı Yapan İşletmelerin Yapısı, Sorunları ve Çözüm Önerileri*

İsmet BOZ

KSÜ Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Kahramanmaraş

Geliş Tarihi (Received) : 12.07.2012

Kabul Tarihi (Accepted) : 17.03.2013

Özet: Araştırmanın amacı Doğu Akdeniz Bölgesi'nde süt sığırcılığı yapan işletmelerin sorunlarını belirlemek ve bu sorunlara çözüm önerileri getirmektir. Araştırma verileri bölgeden tabakalı tesadüfi örnekleme metoduyla seçilen 160 işletmeci ile yüz yüze yapılan anketlerden elde edilmiştir. İşletmelerin sosyoekonomik özellikleri, süt sığırcılığı ile ilgili uygulamaları, süt sığırı sayısında son yıllarda yaşanan değişim ve bunun nedenleri, süt sağımında dikkat edilen konular, işletmede kayıt tutma ve süt sığırcılığında yaşanan sorunlar araştırmada ele alınan belli başlı özelliklerdir. Araştırma bulgularına göre işletmelerde süt sığırı sayısında son yıllarda bir azalma olmuştur. Bölgede süt sığırcılığında yaşanan en önemli sorunlar yem fiyatlarının yüksek olması ve hayvancılığa verilen desteklerin yetersiz olmasıdır. Süt sığırcılığının geliştirilmesi için işletmecilerin araziye sahip olması ve yem bitkisi üretmesi, yüksek verimli hayvan ırklarının kullanılması, girdi fiyatlarının makul düzeylere çekilmesi, üreticilerin örgütlenmesi, araçların elimine edilmesi ve süt tüketiminin özendirilmesi önerileri yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Süt sığırcılığı, hayvancılık, Doğu Akdeniz Bölgesi

Structure and Problems of Dairy Farms in the Eastern Mediterranean Region (Turkey)

Abstract: The primary purpose of this research was to determine problems encountered by dairy farms in the Eastern Mediterranean Region and to develop solutions for these problems. Data were collected by administering a questionnaire to a stratified random sample of 160 dairy farmers operating in the region. The main subjects covered by this study included socioeconomic characteristics of farmers, management practices, recent changes in the number of dairy animals and their reasons, factors to be considered in milking, keeping farm records, and problems encountered in dairy farming. According to research findings the number of dairy cows had a decreasing trend in the region. The most important problems in dairy farming are high prices of feeds and low level of governmental subsidies. In order to develop dairy farming in the region, it was recommended that farmers must own land and grow fodder crops, and use improved breeds. Input prices must be lowered, farmers need to come together through organizations, the effect of middlemen in milk marketing must be eliminated, and milk consumption must be promoted.

Keywords: Dairy farming, livestock, East Mediterranean Region

GİRİŞ

Süt sığırcılığı Türkiye'de hayvancılık sektörünün önemli bir kolu olup ülke kalkınmasına çeşitli açılardan katkıda bulunmaktadır. Öncelikle tüketiciler bazında ele alındığında, yeterli ve dengeli beslenmeyi amaçlayan her insanın günlük diyetinde belirli oranda süt ve süt ürünlerinin bulunması gerekmektedir. Çocukların sağlıklı bir şekilde büyüüp gelişebilmesi için en çok ihtiyaç duyulan gıdaların başında da süt gelmektedir. Süt ve süt ürünleri tüketimi aynı zamanda ülkeler arasında bir gelişmişlik göstergesi olarak kabul edilmekte, gelişmiş ülkelerdeki tüketim gelişmekte olan ülkelere göre daha yüksek miktarlarda gerçekleşmektedir.

Üreticiler açısından ele alındığında Türkiye'de kırsal alanda yaşayan nüfusumuzun önemli bir kısmı geçimini hayvancılık faaliyetlerinden sağlamaktadır. Süt sığırcılığı ise özellikle nüfusu büyük olan illere yakın

alanlarda gerek büyük ölçekte ticari işletmeler halinde gerekse birkaç süt ineği ile beraber aile işletmeleri halinde yürütülmektedir. Yoğun işgücü gerektiren bir hayvancılık faaliyeti olduğundan özellikle büyük işletmeler bulundukları illerde istihdama önemli katkılar sağlamaktadır. Aile işletmeleri ise sayı olarak daha çok olduklarından her bölgede önemli sayıda bir tarımsal nüfusun yerinde kalkınmasına katkı sağlamaktadır.

Süt sığırcılığının yerel, bölgesel ve ülkesel olarak ekonomiye olan katkısının artırılması için mevcut sorunlarının giderilmesi gerekir. Ancak öncelikle bu sorunların neler olduğunun bilimsel yaklaşımlarla ortaya konulması son derece önemlidir. Sorunlar belirlendikten sonra çeşitli politika ve stratejilerle sektörü geliştirmek ve çeşitli düzeylerde ekonomiye olan katkısını artırmak için çalışmalar yapılabilir.

Konu üzerine yapılan önceki çalışmaların incelenmesinden sektörün önemli sorunlar yaşamakta

olduğu söylenebilir. Bu sorunların bazıları ülkesel bazda bütün sektörü etkilemekte, bazıları ise bölgeden bölgeye ve ilden ile farklılıklar gösterebilmektedir. Bu yüzden yapılacak çalışmaların yerel düzeyde yürütülmesi ve konunun derinlemesine ele alınması, tutarlı çözüm önerileri geliştirilmesi açısından önemlidir. Bu bağlamda Şahin ve ark., (2001) Adana İli'nde entansif süt sığırcılığı üretim ekonomisi üzerine; Koyunbenbe (2005) İzmir İli Ödemiş İlçesi'nde süt sığırcılığının geliştirilmesi olanakları üzerine; Öztürk ve Karkacıer (2008) Tokat İli Yeşilyurt İlçesi'nde süt Sığırcılığı yapan işletmelerin ekonomik analizi üzerine; Yalçın (2008) süt sığırcılığı işletmelerinde ekonomik açıdan sürü sağlığı ve hastalık yönetimi üzerine; Kaygısız ve Tümer (2009a) Kahramanmaraş İli'nde süt sığırcılığı işletmelerinde barınak özellikleri üzerine ve (2009b) besleme alışkanlıkları üzerine; Boz ve ark., (2011) Doğu Akdeniz Bölgesi'nde süt sığırcılığında iyi yönetim uygulamaları ve yeniliklerin benimsenmesi ve yayılmasını üzerine çalışmalar yapmıştır.

Araştırmanın amacı Doğu Akdeniz Bölgesi'nde süt sığırcılığı yapan işletmelerin yapısını belirlemek ve sorunlarının neler olduğunu ortaya çıkararak bu sorunlara çözüm önerileri getirmektir. Daha spesifik olarak araştırmada ele alınan amaçlar şunlardır:

- (1) Bölgede süt sığırcılığı yapan işletmelerin sosyoekonomik özelliklerini belirlemek.
- (2) İşletmede süt sığırcılığı ile ilgili uygulamaların neler olduğunu ortaya çıkarmak.
- (3) Süt sığırcılığı sayısında son yıllarda yaşanan değişimin yönü ve boyutunu saptayarak bunun nedenlerini sıralamak.
- (4) Süt sağımında dikkat edilen faktörleri sıralamak.
- (5) İşletmelerde kayıt tutma durumunu ve tutulan kayıtların neler olduğunu ortaya çıkarmak.
- (6) Süt sığırcılığında yaşanan sorunların neler olduğunu önem sırasına göre belirlemek ve çözüm önerileri getirmektir.

MATERYAL ve YÖNTEM

Çalışmanın ana materyalini Doğu Akdeniz Bölgesinde süt sığırcılığı yapan tarım işletmelerinden anket yoluyla elde edilen veriler oluşturmuştur. Ayrıca konuyla ilgili literatür, kamu ve özel kuruluşlardan sağlanan bilgiler ve uzman görüşleri de projede kullanılan materyal arasında sayılabilir. Proje sonuçlarının genelleştirildiği kitle bölgede süt sığırcılığı yapan bütün tarım işletmeleridir. Örnek hacimlerini belirlerken kullanılan ana kitlede her bir deneğin örneğe seçilme şansı eşit ve birbirinden bağımsız olarak ele alınmıştır. Çalışmada uygulanan yöntem, ana kitlenin belirlenmesi, örnek hacminin belirlenmesi, veri toplama, veri analizi ve yazım aşamalarından oluşmuştur.

Araştırmanın ana kitlesinin belirlenmesinde öncelikle Doğu Akdeniz Bölgesinde süt sığırcılığının en yoğun olarak yapıldığı il ve ilçeler belirlenmiştir. Bölgede faaliyet gösteren Gıda Tarım ve Hayvancılık İl ve İlçe Müdürlükleri, Çukurova Üniversitesi Ziraat

Fakültesi, Mustafa Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi ve Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Ziraat Fakültesi'nden ilgili kişilerin yardımıyla bu yerler belirlenmiştir. Bu bağlamda süt sığırcılığı için Kahramanmaraş Merkez, Türkoğlu ve Göksun İlçelerinden üçer köy; Adana İli Merkez, Ceyhan ve Kozan İlçelerinden üçer köy; Hatay İli Merkez, Kırıkhan ve İskenderun İlçelerinden üçer köy ve Osmaniye İli Merkez, Bahçe ve Düziçi İlçelerinden üçer köy olmak üzere toplam 36 köy seçilmiştir. Seçilen köylerde çiftçilerin sahip oldukları hayvan sayılarına ilişkin listeler Gıda Tarım ve Hayvancılık il ve ilçe müdürlüklerinden sağlanmıştır. Bu listeler araştırmanın ana kitlesini oluşturmuştur. Ana kitlenin frekans dağılımı göz önünde bulundurularak süt sığırcılığı sayısı 10'dan az, 10-25 arası ve 25'ten çok olmak üzere üç tabaka oluşturulmuştur. Ana kitlelerden örneğe giren çiftçi sayıları tabakalı tesadüf örnekleme metoduna göre aşağıdaki formül yardımıyla hesaplanmıştır (Yamane, 2001):

$$(1) \quad n = \frac{N \sum N_h S_h^2}{N^2 D^2 + \sum N_h S_h^2}, \quad D^2 = \frac{e^2}{t^2}$$

n = Örneğe giren denek sayısı,

N = Ana kitlede bulunan çiftçi sayısı,

N_h = Her bir tabakadaki çiftçi sayısı,

S_h = Her bir tabakadaki standart sapma,

D^2 = Arzu edilen varyans,

e = Ana kitle ortalamasından izin verilen hata miktarı,

t = İzin verilen güvenlik sınırının t dağılım tablosundaki değeri.

Bu formül yardımıyla ortalama %5 hata sınırı ve %95 güven sınırlarında çalışılarak anket yapılan örnek büyüklüğü 154 olarak belirlenmiştir. Veri analizinde herhangi bir sorunla karşılaşmamak için örnek büyüklüğünün yaklaşık %5 fazlası çiftçi ile de anket yapılmıştır. Veri dökümünde anket sayısı örnek büyüklüğü olan 154'den 6 fazla çıkmış ve bunlar da analizlere katılmıştır. Bu yüzden veri analizleri 160 denek üzerinden yapılmıştır. Anket uygulaması sırasında örneklemede belirlenen çiftçinin bulunamaması veya anketi yanıtlamayı reddetmesi durumunda aynı hayvan sayısına sahip yedek deneklerle anket yapılmıştır.

Araştırmada veri toplama işleminin gerçekleştirildiği anket formları hazırlanırken araştırmanın amaçları göz önünde bulundurulmuştur. Bu bağlamda bölgede süt sığırcılığı yapan işletmelerin konuyla ilgili uygulamaları ve ne tür sorunlarla karşı karşıya oldukları öncelikli olarak ele alınan konular olmuştur. Ankette yer verilen soruların belirlenmesinde (Taylor, 1995), (Boz ve ark., 2011) ve (Bağımsız Süt Platformu, 2012) çalışmalarından yararlanılmıştır. Ayrıca konuyla ilgili uzman kişilerin görüşleri de dikkate alınmıştır. Soruların çoğu teknik olarak kapalı uçlu olarak

hazırlanmıştır. Ancak üreticilerin belirli konulardaki açıklamaları da not edilmiş ve önem düzeyine göre yorumlanmıştır. Anket bir ön test çalışmasına tabi tutularak anlaşılmayan veya eksik anlaşılan sorularda düzeltme işlemleri yapılmıştır. Anketler Eylül-Aralık 2007 ve Ocak-Haziran 2008 dönemlerinde yapılmıştır. Anketlerin yapıldığı yerler ise çoğunlukla deneklerin ev veya işletmeleri olmuştur. Bir anketin tamamlanması yaklaşık 30 dakika zaman almıştır.

Tarım işletmelerinden toplanan veriler için öncelikli kod planı hazırlanmıştır. Daha sonra veriler bu plana göre SPSS (19. Versiyon) istatistik programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Kantitatif veri değerlendirmede kullanılan istatistiksel yöntemler araştırmanın amaçları doğrultusunda seçilmiş olup frekans, yüzde, ortalama ve standart sapmadan oluşan tanımlayıcı istatistikleri kapsamaktadır. Süt sığırcılığındaki azalma nedenleri, süt sağımında dikkat edilen hususlar ve süt sığırcılığında yaşanan sorunlar beşli Likert ölçeğinde sorulmuş ve cevapların değerlendirilmesinde ilgili bölümde açıklanan yorumlama ıskalası kullanılmıştır. Kalitatif olarak yapılan veri değerlendirmesinde ise deneklerin anket sırasında ifade ettiği ve araştırmacı tarafından not edilen görüşler ele alınmıştır. Bu bağlamda ifade edilen görüşler önem sırasına göre gruplandırılarak yorumlanmıştır.

BULGULAR ve TARTIŞMA

Araştırma bulguları amaçlar sıralamasında verilmiştir. Birinci amaç deneklerin sosyoekonomik özelliklerini belirlemek olup bu amaçla toplanan veriler Çizelge 1’de verilmiştir. Çizelgenin birinci sütununda

değişkenlerin tanımlanması ikinci sütununda frekanslar ve son olarak da üçüncü sütunda da yüzdelere verilmiştir. Çizelgeden araştırmada yer verilen 10 sosyoekonomik özellik incelendiğinde süt sığırcılığı yapan işletmecilerin yarıya yakınının (%43) 35-50 yaş grubunda olduğu, 35’ten küçük olanlar %27, 50’den büyük olanlar da %30’u oluşturmaktadır. Bütün deneklerin ortalama yaşı da hesaplanmış ve Ortalama Yaş = 44.58, Standart Sapma (SS) =12.76 olarak bulunmuştur. Eğitim düzeyi bakımından deneklerin %7’si okuma yazma bilmemekte, %61’i en az ilköğretim mezunu ve %32’si ilköğretim üzeri eğitim almıştır. Gelir düzeyine bakıldığında düşük gelir grubuna ait çiftçiler %45’lik bir oran oluştururken bunu sırasıyla %43 ile orta gelir grubu ve %12 ile yüksek gelir grubu izlemektedir. Deneklerin % 30’unun herhangi bir tarımsal kooperatife üye olduğu, %18’inin kendisi ya da ailesindeki diğer fertlerden en az birinin köy yönetimine katıldığı ve %36’sının son üç yılda arazi alımı, hayvan alımı veya alet-makine alımı şeklinde bir tarımsal yatırım yaptıkları görülmektedir. Arazi miktarına bakıldığında deneklerin %18’inin araziye sahip olmadığı, %51’inin 50 dekar az, %21’inin 50-150 dekar arası ve %18’inin 150 dekar çok araziye sahip oldukları görülmektedir. Bütün deneklerin ortalama mülk arazi genişliği de hesaplanmış ve 70.23 dekar olarak bulunmuştur (SS=156.38). İşletmelerin %71’inde kültür ırkı süt sığırcılığı, %49’unda yerli ırk süt sığırcılığı ve %19’unda melez ırk süt sığırcılığı bulunmaktadır. Bütün işletmelerin sahip oldukları süt sığırcılığı sayısı ortalamaları da hesaplanmış ve kültür ırklarda 14 (SS=44.73), yerli ırklarda 1.94 (SS=3.44) ve melez ırklarda 5.34 (SS=17.89) olarak bulunmuştur.

Çizelge 1. Süt Sığırcılığı İşletmecilerinin Sosyo-Ekonomik Özellikleri ve Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenin Adı	Sayı	Yüzde
Yaş		
Otuz beşten küçük	43	27.0
35-50 arası	69	43.0
50'den büyük	48	30.0
Eğitim düzeyi		
Okuma yazma bilmiyor	11	07.0
En az ilkokul mezunu	98	61.0
İlkokul üzeri	51	32.0
Gelir grubu*		
Düşük gelir grubu	72	45.0
Orta gelir grubu	70	43.0
Yüksek gelir grubu	18	11.0
Kooperatife üyelik durumu		
Kooperatife üye	48	30.0
Kooperatife üye değil	112	70.0
Ailede köy yönetimine katılım		
Köy yönetimine katılıyor	29	18.0
Köy yönetimine katılmıyor	131	82.0
Tarımsal yatırım yapma durumu		
Son üç yılda yatırım yapmış	58	36.0
Son üç yılda tarımsal yatırım yapmamış	102	64
Toplam arazi miktarı		
Arazisi yok	29	18.0
50 dekar az	81	51.0
50-150 dekar arası	32	21.0
150 dekar az çok	18	11.0
Kültür ırkı süt sığır varlığı		
Kültür ırkı süt sığır var	114	71.0
Kültür ırkı süt sığır yok	46	29.0
Yerli ırk süt sığır varlığı		
Yerli ırkı süt sığır var	78	49.0
Yerli ırkı süt sığır yok	82	51.0
Melez ırk süt sığır varlığı		
Melez ırkı süt sığır var	30	19.0
Melez ırkı süt sığır yok	130	81
TOPLAM	160	100.0

*Gelir gruplarının belirlenmesinde “Köyünüzdeki çiftçiler gelir bakımından düşük, orta ve yüksek olmak üzere üç gruba ayrılırsa siz bunun hangisine girersiniz?” sorusu sorulmuştur.

Araştırmanın ikinci amacı deneklerin süt sığırcılığı yaparken işletmelerinde yer verdikleri bazı uygulamaları belirlemek olup bu amaçla toplanan veriler Çizelge 2’de verilmiştir. Bu kapsamda ele alınan uygulamalar; üretilen sütün satılma sıklığı, üretilen sütün satıldığı yer/kişi, kaba ve kesif yem ihtiyacının karşılandığı yer, canlı hayvanların satıldığı yer,

hayvanları hastalık ve diğer sorunlar için kontrol etme sıklığı ve ahır gübresinin değerlendirilme şeklidir. Çizelgede görüldüğü gibi deneklerin %47.5’i ürettiği sütün her gün %33.8’i ise iki günde bir satmaktadır. Yüzde on sekizlik bir kısım ise ürettiği sütün peynir ya da tereyağı yaparak satmaktadır.

Çizelge 2. Süt Sığın Yetiştiriciliğiyle İlgili Bazı Uygulamalar

Üretilen sütün satılma sıklığı	Sayı	Yüzde
Her gün	76	47.5
İki günde bir	54	33.8
Peynir-yag yaparak satıyor	30	18.8
Üretilen sütün satıldığı yer/kişi	Sayı	Yüzde
Seyyar sütçü	46	28.8
Mandıra	78	48.8
Süt fabrikası	17	10.6
Kendi satıyor	11	6.9
Kooperatif	8	5.0
TOPLAM	160	100.0
Kaba yem ihtiyacının temin edilme durumu	Sayı	Yüzde
Yem bayii	46	28.8
Yem fabrikası	12	7.5
Kendi üretiyor	71	44.4
Yem bayii + Kendi üretiyor	16	10.0
Tüccar köye getiriyor	15	9.4
Kesif yem ihtiyacının temin edilme durumu	Sayı	Yüzde
Yem bayii	87	54.4
Yem fabrikası	33	20.6
Kendi üretiyor	7	4.4
Yem bayii + Kendi üretiyor	9	5.6
Tüccar köye getiriyor	9	5.6
Kooperatiften	15	9.4
Canlı hayvanların satıldığı yer	Sayı	Yüzde
Hayvan pazarı	82	51.2
Kombine	66	41.2
Seyyar alıcı	9	5.6
Hayvan pazarı + Seyyar alıcı	3	1.9
Hayvanları hastalık ve diğer sorunlar için kontrol etme sıklığı	Sayı	Yüzde
Günlük	35	21.9
Haftalık	10	6.2
Aylık	16	10.0
Mevsimlik	76	47.5
Yıllık	5	3.5
Hasta olduğunu fark edince	18	11.2
Köy civarındaki mera arazilerinin uygun bir şekilde otlatıldığı ve korunduğu konusundaki düşünceler	Sayı	Yüzde
Uygun bir şekilde otlatılıp korunuyor	72	45.0
Uygun bir şekilde otlatılmıyor ve korunmuyor	63	39.4
Köyümüz civarında mera arazisi bulunmuyor	25	15.6
Ahır gübresini değerlendirme durumu	Sayı	Yüzde
Kendi arazisine atıyor	100	62.5
Satıyor	32	20.0
Yakacak olarak kullanıyor	15	9.4
Komşulara veriyor	8	5.0
İmha ediyor	5	3.1
Hayvanların barındırıldığı ahır türü	Sayı	%
Beton ahır	92	57.5
Ahşap ahır	35	21.9
Açık ahır	10	6.2
Yarı açık ahır	23	14.4
TOPLAM	160	100.0

Ürettiği sütü mandıraya satan çiftçilerin oranı toplam çiftçilerin yarıya yakın bir kısmını (%48.8) oluştururken bu oran kooperatife satanlarda %5'e

düşmektedir. Yine çiftçilerin yarıya yakını (%44.4) kaba yem ihtiyacını kendi işletmesinden karşılar, bu oran kesif yemde %4.4'e düşmektedir. Çiftçilerin yarıdan

çok bir kısmı (%54.4) kesif yem ihtiyacını yem bayilerinden karşılamaktadır. Canlı hayvanların satıldığı yer bakımında %51.2 ile hayvan pazarları, %41.2 ile kombineler önemli yer işgal etmektedir. Deneklerin yarıya yakını (%47.5) hayvanlarını hastalık ve diğer problemlere karşı mevsimlik olarak kontrol ettirirken, bu oran günlük olarak kontrol ettirenlerde %21.9'a, hayvanların hasta olduğunu fark ettikten sonra kontrol ettirenlerde de %11.2' ye düşmektedir. Deneklere köy veya mahalle civarındaki arazilerin uygun bir şekilde otlatılıp korunduğu konusundaki düşünceleri sorulduğunda %45'inin bu soruya olumlu, % 39.4'ünün ise olumsuz yanıt verdiği görülmüştür. Deneklerin %15.6'sı ise köyleri veya mahalleleri civarında mera arazisi bulunmadığını belirtmiştir. Ahır gübresini değerlendirme bakımından deneklerin %62.5'inin bu gübreyi kendi arazisine attığı %20'sinin ise diğer çiftçilere sattığı görülmüştür. Hayvanların barındırıldığı ahır türlerine bakıldığında birinci sırayı beton ahırlar almakta (%57.5) ve bunu sırasıyla ahşap ahırlar (%21.9), yarı açık ahırlar (%14.4) ve açık ahırlar (%6.2) izlemektedir.

Araştırmanın üçüncü amacı bölgede son yıllarda süt sığırcılığı sayısında herhangi bir değişiklik olup olmadığını belirlemek, eğer varsa bu değişikliğin nedenlerini

sıralamak olup bu amaçla toplanan veriler Çizelge 3'te verilmiştir. Çizelgeden deneklerin yarıya yakınının (%48.1) sahip olduğu hayvan sayısında son yıllarda bir azalma olduğu, diğer kısmın (%51.9) sahip olduğu hayvan sayısında ise önemli bir değişikliğin olmadığı görülmektedir. Hayvan sayısı azalan çiftçilere bunun olası nedenleri de beşli Likert ölçeğinde (1=Kesinlikle Katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4=Katılıyorum ve 5=Kesinlikle Katılıyorum) sorulmuş ve bu sorulara alınan yanıtların ortalama ve standart sapmaları önem sırasına göre verilmiştir. Ortalamaların yorumlanmasında, ortalaması 0.00-1.49 arası Kesinlikle Katılmıyor, 1.50-2.49 Katılmıyor, 2.50-3.49 Kararsız, 3.50-4.49 Katılıyor ve 4.50-5.00 arası da Kesinlikle Katılıyor şeklinde bir yorumlama ıskası geliştirilmiştir. Buna göre deneklerin süt sığırlarının azalmasına yol açması olası iki faktöre kesinlikle katıldıkları, üç faktöre katıldıkları ve iki faktörde kararsız kaldıkları anlaşılmıştır. Süt sığırlarının azalmasına yol açan en önemli iki faktörün, süt sığırcılığından yeterli gelir elde edilememesi ve süt satış fiyatlarının düşük olmasıdır. Kararsız kalan iki faktörün ise yurda kaçak hayvan sokulması ve süt sığırcılığı ile uğraşacak aile bireylerinin yetersiz olmasıdır.

Çizelge 3. Son Yıllarda Sahip Olunan Süt Sığırcılığı Sayısında Değişim Durumu

Son yıllarda süt sığırcılığı sayısındaki değişim durumu	Sayı	%
Azalma oldu	77	48.1
Önemli bir değişiklik yok	83	51.9
TOPLAM	160	100.0
Süt sığırcılığı sayısındaki azalmanın sebepleri	Ortalama	Standart Sapma
Süt sığırcılığından yeterli gelir elde edilememesi	4.61	0.75
Süt satış fiyatlarının düşük olması	4.58	0.73
Süt üretiminin devletçe yeterince desteklenmemesi	4.39	0.95
Canlı hayvan alacak sermaye yetersizliği	4.01	1.30
Çayır ve mera alanlarının azalması	3.95	1.32
Yurda kaçak hayvan sokulması	3.33	1.52
Süt sığırcılığı ile uğraşacak aile bireylerinin olmaması	3.27	1.61

Araştırmanın dördüncü amacı deneklerin süt sağımında dikkat edilmesi gereken bazı uygulamaları hangi derecede uyguladıklarını ortaya çıkarmak olup bu amaçla toplanan veriler Çizelge 4'te verilmiştir. Sağım ile ilgili seçilen beş faktörün ne derecede uygulandığı beşli Likert ölçeğinde sorularak alınan yanıtların ortalama ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Ortalamaların yorumlanmasında ortalaması 0.00-1.49 arası Kesinlikle Uygulamıyor, 1.50-2.49 Uygulamıyor, 2.50-3.49 Kararsız, 3.50-4.49 Uyguluyor ve 4.50-5.00

arası da Kesinlikle Uyguluyor yorumlama ıskası geliştirilmiştir. Buna göre deneklerin iki faktörü kesinlikle uyguladığı ve üç faktörü de uyguladığı anlaşılmaktadır. Denekler kararsız, uygulamıyor ve kesinlikle uygulamıyor kategorilerine girmemektedir. Sağım öncesi meme temizliği ve dezenfeksiyonu ve sağıcının hijyen kurallarına uyması kesinlikle uygulanan konular olmuşken sağım sonrası meme temizliği ve dezenfeksiyonu uygulanan bir faktör olmasına rağmen en düşük ortalama sahiptir.

Çizelge 4. Süt Sağımında Dikkat Edilen Konular

Süt Sağımıyla İlgili Uygulamalar	Ortalama	S. Sapma
Sağım öncesi meme temizliği ve dezenfeksiyonu	4.55	0.74
Sağıcının hijyen kurallarına uyması	4.52	0.82
Sağım makinelerinin temizliği ve bakımı	4.30	0.97
Sağım sonrası meme süt kanalı kapanana kadar hayvanı ayakta bekletecek yemleme	3.93	1.31
Sağım sonrası meme temizliği ve dezenfeksiyonu	3.74	1.52

Çizelge 5. Süt Sığırcılığı Konusunda Kayıt Tutma Durumu

Kayıt Tutulan Konular	Kayıt Tutuyor		Kayıt Tutmuyor	
	Sayı	%	Sayı	%
Doğan hayvanların doğum tarihi, doğum şekli ve tipi	108	67.5	52	32.5
Tohumlama tarihi, ineğin ve boğanın adı ve numaraları	142	88.8	18	11.2
Sürüden çıkarılan hayvanlara ait kayıtlar	37	23.1	123	76.9
Hayvanların belirli dönemlerdeki canlı ağırlıkları	22	13.8	188	86.2
Hayvanların süt miktarı	64	40.0	94	60.0
Sütteki yağ, protein ve kuru madde miktarı	19	11.9	141	88.1
Hayvanı kuruya çıkarma tarihi	47	29.4	113	70.6
Aşılama ve hastalıkla ilgili kayıtlar	51	31.9	109	68.1
Yemleme ile ilgili kayıtlar	29	18.1	131	81.9

Araştırmanın beşinci amacı bölgedeki süt sığırcılığı işletmelerinin kayıt tutma durumunu belirlemek olup bu amaçla toplanan veriler Çizelge 5'te verilmiştir. Süt sığırcılığı yaparken işletmede teknik ve ekonomik konular hakkında kayıt tutulması, işletme faaliyetlerinin devamlılığı ve sorunsuz yürüyebilmesi için son derece önemlidir. Kayıt tutan işletmelerin hem geçmiş yapısını ve zaman içerisinde oluşan gelişmeleri incelemek hem de mevcut yapısını ve sorunlarını incelemek mümkün olur. Ayrıca kayıt tutma işlemi işletme planları için gerekli temel verilerin sağlanmasında, işletme için kredi projeleri hazırlanmasında, işletmenin gerçek gelir durumunun ve vergi matrahının tam olarak saptanmasında, tarımsal faaliyetin ortaklık ya da kiracılıkla yapılması durumunda mal sahibi ile kiracı/ortakçı arasındaki ilişkilerin daha adil bir zemine oturtulmasında ve ülkesel anlamda tarım politikası

oluştururken gerekli verilerin sağlanmasında önemli katkılar sağlar (Karagölge 2003; İnan 2001).

Araştırma bölgesinde deneklerin süt sığırcılığı ilgili iki konuda kayıt tutma eğiliminde olduğu, diğer konularda ise böyle bir eğilimin oldukça düşük kaldığı söylenebilir. Çizelge 5'ten deneklerin kayıt tutma oranının daha yüksek olduğu konular %88.8 ile tohumlama tarihi, sığırın ve boğanın adı ve numaraları; %67.7 ile doğan hayvanların doğum tarihi, doğum şekli ve tipi olduğu görülmektedir. Bu iki faktörden sonra kayıt tutma oranının en yüksek olduğu faktör %40 ile hayvanların süt miktarıdır. Diğer bütün faktörlerde kayıt tutma oranının oldukça düşük olması, süt sığırcılığında bu uygulamaların yeterince yaygınlaşmadığı ve sektörün kayıt tutmanın avantajlarından yeterince yararlanamadığı anlamına gelebilmektedir.

Çizelge 6. Çiftçilerin Süt Sığırcılığı İle İlgili Karşılaştıkları Sorunların Önem Düzeyi

Süt Sığırcılığında Karşılaşılan Sorunlar	Ortalama	Standart Sapma
1. Yem fiyatlarının pahalı olması	4.58	0.62
2. Hayvancılığa olan desteklerin yetersiz oluşu	4.35	0.98
3. Yem bitkilerinin yetersizliği	3.77	1.24
4. Uygun zamanda yem satın alma	3.27	1.49
5. Hayvan sigortası	3.06	1.83
6. Düşük süt verimi	2.97	1.19
7. Üreticiler birliği kurma veya kooperatifleşme	2.91	1.81
8. Süt sığırcılığı ile ilgili kayıt tutma	2.87	1.84
9. Hayvan otlatma	2.87	1.63
10. Süt pazarlama	2.69	1.61
11. Yetersiz eğitim faaliyetleri	2.51	1.31
12. Uygun damızlık seçimi	2.36	1.53
13. Hayvan besleme	2.32	1.53
14. Uygun inek ırkı seçimi	2.26	1.50
15. Aşım	2.26	1.43
16. Canlı hayvan pazarlama	2.12	1.56
17. Buzağı yetiştirme	2.10	1.48
18. Gebelik ve doğum	2.05	1.38
19. Hastalıklarla mücadele	1.96	1.21
20. Süt sağımı ve sağım hijyeni	1.88	1.44
21. Ahır hijyeni	1.58	0.99

Araştırmanın altıncı amacı bölgede süt sığırcılığı yapan işletmelerin karşılaştıkları sorunları sıralamaktır. Çiftçilere süt sığırcılığı yaparken karşılaştıkları sorunlar beşli Likert ölçeğinde (1=Kesinlikle Katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4=Katılıyorum ve

5=Kesinlikle Katılıyorum) sorulmuş ve bu sorulara alınan yanıtların ortalama ve standart sapmaları önem sırasına göre verilmiştir. Ortalamaların yorumlanmasında ortalaması 0.00-1.49 arası Kesinlikle Katılmıyor, 1.50-2.49 Katılmıyor, 2.50-3.49 Kararsız,

3.50-4.49 Katılıyor ve 4.50-5.00 arası da Kesinlikle Katılıyor yorumlama ıskası geliştirilmiştir. Buna göre denekler süt sığırcılığı yaparken karşılaşmaları olası görülen 21 problemten sadece 1 adet kesinlikle katılmakta, iki adet katılmakta, 8 adeti için kararsız kalmakta ve geri kalan 10 faktöre de katılmamaktadır. Çiftçilerin kesinlikle katılmadığı faktör yoktur. Çizelge 6'dan anlaşılabileceği gibi yörede süt sığırcılarının karşılaştığı en önemli problem yem fiyatlarının pahalı olmasıdır. Bunu sırasıyla hayvancılığa olan desteğin yetersiz oluşu ve yem bitkilerinin yetersizliği izlemektedir. Diğer taraftan üreticiler buzağı yetiştirme, gebelik ve doğum, hastalıklarla mücadele, süt sağımı ve hijyeni ve ahır hijyeni gibi konularda pek problem yaşamamaktadır.

Anket uygulama sırasında deneklere süt sığırcılığı ile ilgili yaşamakta oldukları problemlerin neler olduğu, daha büyük ve daha karlı işletmelere sahip olmaları için nelerin yapılması gerektiği konusundaki görüşleri sorulmuştur. Daha çok sohbet havasında yapılan bu mülakatlar da not edilmiş ve birçok çiftçi tarafından vurgulanan görüşler önem sırasına göre yorumlanmıştır.

Mülakatlarda deneklerin üzerinde en çok durdukları ve çözüm bulunması gerektiğine inandıkları konular yem fiyatlarının pahalı olması ve süt satış fiyatlarının düşük olmasıdır. Denekler kendilerini doğrudan ilgilendiren konuların bunlar olduğunu defalarca vurgulamışlardır. Bu sorunlara da ancak devletin çözüm getirebileceği düşünülmektedir. Devletin kaba ve kesif yemler için sübvansiyon sağlaması ve sütün daha yüksek fiyattan satılması için gerekli önlemleri alması istenmektedir. Yem fiyatlarının ucuzlaması ve süt fiyatlarının daha yüksek olması halinde üreticilerin diğer sorunları daha kolay çözebileceklerine yönelik bir inanç vardır. Örneğin; üreticilerin ucuz yem ve yüksek süt fiyatlarıyla daha yüksek gelir elde edebileceği, bu sayede yeni yatırımlara gidebileceği, verimi yüksek hayvan ırkları satın alabileceği ve süt sığırcılığında modern teknolojileri izleyebileceği yönünde bir inanç vardır.

Özellikle Adana İli civarında olmak üzere şehir yakın köy ve beldelerde 5-10 süt sığırı ile yapılan küçük çaptaki işletmecilikte otlak arazi bulma konusunda önemli sorunlar yaşanmaktadır. Bu tür çiftçiler çoğunlukla arazi sahibi değil veya çok küçük işletmelere sahiptir. Süt sığırcılığına devam edebilmek için sulama kanalları veya yol boyunca tarla kenarlarında hayvanlarını otlatmaktadır. Ancak son yıllarda gerek kentleşmenin artması gerekse tarla sahiplerinin tarla ile yol veya sulama kanalı arasında hiç otlak alan bırakmamak üzere tarlayı sürmesi sürü sahiplerine otlatmak alan bırakmamıştır. Geçimini bu şekilde sağlayan süt sığırcılığı işletmelerinde önemli azalmalar olduğu belirtilmiştir.

Süt sığırcılığından, özellikle bu mesleği aile işletmesi şeklinde yürüten işletmelerde yoğun işgücü talebi nedeniyle vazgeçmeler yaşanmaktadır. Köylerde bulunan genç nüfusun gerek eğitim gerekse tarım dışı iş

olanakları bulmak amacıyla şehirlere göç etmesi, geride kalan nüfusun daha yaşlı ve süt sığırcılığı ile uğraşamayacak olması, zaten az sayıda olan hayvanların satılmasına ve bu işin terk edilmesine neden olmaktadır. Buna rağmen yaşı ilerlemesine rağmen sığırlara büyük bir özenle bakan, her birini kendilerine vermiş olduğu özel isimlerle çağıran, üretmiş olduğu sütü şehirde ayarladığı ailelere bireysel olanaklarla pazarlayan işletmeciler de bulunmaktadır. Ancak bunların sayısı da gittikçe azalmaktadır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırma bulgularına dayanarak aşağıdaki sonuç ve önerileri çıkarmak mümkündür:

Bölgede süt sığırcılığı yapan bir işletmecinin profili; orta yaşlı, ilköğretim mezunu, bölge ortalamasında bir gelire sahip, kooperatife üye olmayan, köy yönetiminde görev almayan, tarımsal yatırım yapmayan, 50 dekardan az bir araziye sahip olan, ağırlıklı olarak kültür ırkı ve yerli sığırlarla işletmecilik yapan bir kişi olarak çizilebilir. Kültür ve melez ırkı hayvanlar daha çok Adana, Osmaniye, Kahramanmaraş ve Hatay illerinde il merkezine yakın büyük işletmelerde bulunmaktadır. Yerli ırk hayvanlar ise daha çok Adana'nın Kozan, Hatay'ın Kırıkhan, Osmaniye'nin Bahçe ve Düziçi ile Kahramanmaraş'ın Göksun ve Türkoğlu ilçelerinde daha çok kırsal alanda küçük aile işletmelerinde bulunmaktadır. Süt sığırcılığını ticari bir işletme olarak yürütebilmek ve bu faaliyetten daha çok gelir sağlayabilmek için işletmede verim düzeyi yüksek kültür ve melez ırkları bulundurulmalıdır. Bu hayvanların bakım ve beslenmesi için işletmeciler belirli aralıklarla eğitime tabi tutulmalıdır.

Süt sığırcılığında kaba ve kesif yemler en önemli girdiler olarak ele alınmaktadır. Yem fiyatlarının yüksekliği ise üreticilerin üzerinde en çok durduğu konuların başında gelmektedir. Özellikle işletmeciliği satın alma yeme bağımlı olarak yürüten işletmelerde yem fiyatlarındaki istikrarsızlık işletmelerin kapanma riskini de artırmaktadır. Kendi arazisinde yem üreterek işletmecilik yapanlar ise bu risklere daha dayanıklıdır. Bu bağlamda süt sığırcılığına yatırım yapmayı düşünen işletmecilere öncelikle belirli miktarda yem bitkisi üretecek arazi bulundurulması önerilebilir.

Süt fiyatlarının düşük olması da üreticilerin yakındığı önemli konulardan biridir. Yüksek fiyat kuşkusuz üreticinin gelirini artıracak ve yeni yatırımlar yapmasını sağlayacaktır. Ancak tüketiciler de düşük fiyatlardan süt tüketme arzusundadır. Burada üzerinde durulabilecek önlem tüketicinin ödemiş olduğu fiyatın daha yüksek oranla üreticiye aktarılması ve araçların payının azaltılmasıdır. Üreticinin sütü işleyerek (peynir, tereyağı, yoğurt, ayran vb.) piyasaya sürmesi de katma değer daha çok üreticiye geçmesine neden olabilir. Diğer taraftan devletin Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda öğrencilere süt dağıtması, süte olan talebi artıracığından üretimi de teşvik edecektir. Bu ve benzeri uygulamalar süt sığırlarına olan talebi, işletmelerde

modern teknolojilerin kullanımını ve piyasaya yönelik üretim yapılmasını teşvik edecektir.

Bölgede süt sığırcıları arasında örgütlenme sorunu vardır. Süt sığırcılarının örgütlenmesi hem düşük fiyatlardan girdi alımı hem de satılan ürünün değer fiyatından satılması ve yeni piyasa araştırmalarının yapılması açısından son derece önemlidir. Ayrıca üretici örgütleri uzman personel (veteriner hekim, zootechnik, tarım ekonomisti, agronomist) istihdam ederek üyelerine hayvan yetiştirme, bakım, besleme, hastalıklarla mücadele, süt sağımı ve hijyeni, işletmede kayıt tutma, hayvan sigortası, uygun koşullarda girdi temini ve pazarlama konularında eğitim verebilir. Bu yolla işletme faaliyetlerinin sürekli olarak izlenmesi ve aksaklıklarının giderilmesi daha kolay olacaktır.

KAYNAKLAR

- Bağımsız Süt Platformu (BSP). 2012. Sürü Yönetimi ve Kayıt Tutma. <http://www.sutplatformu.com/Proje/84-Suru-Yonetimi-ve-Kayit-Tutma.html>. (Erişim Tarihi: 03.07.2012).
- Bağımsız Süt Platformu (BSP). 2012. Süt İneklerinin Bakımı ve Beslenmesi. <http://www.sutplatformu.com/Proje/85-Sut-Ineklerinin-Bakimi-ve-Beslenmesi.html>. (Erişim Tarihi: 03.07.2012).
- Bağımsız Süt Platformu (BSP). 2012. Süt-ineklerinde-Sağım-ve-Sağım-Teknikleri. <http://www.sutplatformu.com/Proje/86-Sut-Ineklerinde-Sagim-ve-Sagim-Teknikleri.html>. (Erişim Tarihi: 03.07.2012).
- Boz, I., Akbay, C., Budak, D. B. Baş, S. 2011. Adoption of Innovations and Best Management Practices Among Dairy Farmers in the Eastern Mediterranean Region of Turkey. *Journal of Animal and Veterinary Advances*, 10(2): 251-261.
- İnan, İ. H. 2001. Tarım Ekonomisi ve İşletmeciliği. 5. Baskı. Trakya Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Tekirdağ.
- Karagölge, C. 2001. Tarımsal İşletmecilik. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ofset Tesisi Erzurum, 139 s.
- Kaygısız, A., Tümer, R. 2009a. Kahramanmaraş İli Süt Sığırı İşletmelerinin Yapısal Özellikleri: 2. Barınak Özellikleri. *KSÜ Doğa Bil. Derg.*, 12(1): 40-47.
- Kaygısız, A., Tümer, R. 2009b. Kahramanmaraş İli Süt Sığırı İşletmelerinin Yapısal Özellikleri: 3. Hayvan Besleme Alışkanlıkları. *KSÜ Doğa Bil. Derg.*, 12(1): 48-52.
- Koyubenbe, N.2005. İzmir İli Ödemiş İlçesinde Süt Sığırcılığının Geliştirilmesi Olanakları Üzerine Bir Araştırma. *Hayvansal Üretim*, 46(1):8-13.
- Öztürk, D., Karkacier, O.2008. Süt Sığırcılığı Yapan İşletmelerin Ekonomik Analizi Tokat İli Yeşilyurt İlçesi Örneği. *GOÜ. Ziraat Fakültesi Dergisi*, 25 (1), 15-22.
- SPSS (Statistical Package for the Social Sciences), 2010. IBM SPSS Statistics 19. 2010 SPSS Inc..
- Şahin, K., Gül, A., Koç, B., Dağıstan, E. 2001. Adana İlinde Entansif Süt Sığırcılığı Üretim Ekonomisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi (J. Agric. Sci.)*, 11(2):19-28.
- Yalçın, C. 2008. Süt Sığırcılık İşletmelerinde Ekonomik Açından Sürü Sağlığı ve Hastalık Yönetimi. *Aktüel*, 79(1): 24-30.
- Taylor, R. E. 1995. Scientific Farm Animal Production: An Introduction to Animal Science. Prentice Hall Inc. A Simon & Schuster Company Upper Saddle River, New Jersey.
- Yamane, T. 2001. Temel Örneklem Yöntemleri. Çevirenler: Alptekin Esin, Celal Aydın, M. Akif Bakır, Esen Gürbüzsel. Literatür Yayıncılık, İstanbul.